

A silhouette of Santa Claus in his sleigh, pulled by four reindeer, flying across a large, bright full moon. The background is a dark blue night sky with scattered white stars and snowflakes. At the bottom, the silhouettes of several Christmas trees are visible against the dark background.

*BOŻE NARODZENIE W
TRADYCJI
CHRZEŚCIJAŃSKIEJ*

Boże Narodzenie, Uroczystość Narodzenia Pańskiego -

Boże Narodzenie, Uroczystość Narodzenia Pańskiego – w tradycji chrześcijańskiej to święto upamiętniające narodziny Jezusa Chrystusa. Jest to liturgiczne święto stałe, przypadające na 25 grudnia (wg kalendarza gregoriańskiego). Boże Narodzenie poprzedzone jest okresem oczekiwania (dokładnie czterech niedziel), zwanego adwentem.

W Kościołach, które nadal celebrują liturgię według kalendarza juliańskiego (tzw. Kościoły wschodnie, głównie Cerkiew Greckokatolicka i Kościół prawosławny), Boże Narodzenie przypada na 25 grudnia kalendarza juliańskiego, tzn. obecnie 7 stycznia kalendarza gregoriańskiego.

Geneza

Najstarszym znanym nam dziś autorem, który pisał o narodzinach Jezusa w grudniu, jest Hipolit Rzymski. W datowanym na 204 rok Komentarzu do Księgi Daniela (4,23,3) pisał on: Pierwsze przyjście Pana naszego wcielonego, w którym narodził się w Betlejem miało miejsce ósmego dnia przed kalendami styczniowymi (tzn. 25 grudnia)

Dzień 25 grudnia jako datę dzienną obchodzenia pamiątki Bożego Narodzenia podał też rzymski historyk Sekstus Juliusz Afrykański w swojej Chronographiai, w roku 221.

W 274, w tym dniu cesarz Aurelian nakazał obchodzenie nowego święta, synkretycznego kultu Sol Invictus.

W IV wieku, w okresie gdy chrześcijaństwo zyskało w Rzymie status religii państwowej i zaczęło zdobywać popularność, miejsce święta Sol Invictus Kościół przepisał obchodzenie w tym dniu święta Bożego Narodzenia. Pierwszą zachowaną wzmianką o publicznym celebrowaniu tego święta jest notatka w Chronografie z 354 r.

Datę 25 grudnia, przyjętą za czas narodzin Jezusa, próbuje też wyjaśnić tzw. hipoteza obliczeniowa. Jej autorem jest L. Duchesne, który opierając się na tekstach Statuta antypapieża Hipolita Rzymskiego (ok. 170—235) i De Pascha computus z 243 r., w 1889 obliczył daty życia Jezusa. Według jego hipotezy, zakładającej idealne zsynchronizowanie czasu narodzin i śmierci ludzi doskonałych, Jezus narodził się 25 grudnia, a zmarł w dzień Paschy 25 marca (która jest zbieżna z biologiczną datą poczęcia)

Obchodzenie Świąt Bożego Narodzenia 25 grudnia z datą 25 marca (9 miesięcy wcześniej) wiąże wielu chrześcijańskich teologów. W tradycji judaistycznej data 25 marca uznawana była za dzień stworzenia świata, w związku z czym chrześcijanie obchodzili ten dzień także jako wspomnienie poczęcia Jezusa (święto Zwiastowania) oraz jego męczeńskiej śmierci.

Inny pogląd głosi, że święto Bożego Narodzenia zostało przyjęte przez Kościół po zwycięstwie cesarza Konstantyna Wielkiego nad Maksencjuszem w 312 roku lub Licyniuszem w 324 r.

Zwyczaje

Święta Bożego Narodzenia zaczynają się od dnia poprzedzającego rocznicę narodzin Jezusa - Wigilii (wieczór 24 grudnia), zwanej w Polsce regionalnie Gwiazdką lub Godami. W dniu tym tradycją w Polsce jest post jakościowy (beźmięśny, w pewnych regionach kraju jest to post ścisły). Punktem kulminacyjnym dnia jest uroczysta kolacja, do której tradycja nakazywała zasiadać po pojawieniu się na niebie pierwszej gwiazdki, na pamiątkę gwiazdy prowadzącej Trzech Króli do stajenki.

Świętowanie Wigilii, ani tradycyjny post w tym dniu nie są wspólne wszystkim chrześcijanom, np. protestanci nie zachowali specjalnych przepisów odnośnie do jedzenia lub niejedzenia mięsa. Chrześcijan prawosławnych obowiązuje w tym dniu ścisły post, aż do kolacji wigilijnej. Warto mimo to odnotować, że w Polsce również i mniejszości wyznaniowe przestrzegają wigilijnego postu ze względu na specyficzną tradycję naszego kraju. Polska literatura kulinarna (np. Lemnis Vitry) podaje, że liczba gości w czasie wieczerzy wigilijnej powinna być parzysta (plus jeden talerz dla nieobecnych/zmarłych/niespodziewanych przybyszów/Dzieciątka). Natomiast nie ma zgodności co do liczby potraw: według niektórych źródeł powinna ona wynosić 12, zaś w innych podkreśla się, że winna być nieparzysta, generalnie 13 u magnatów, 11 u szlachty, 9 u mieszczaństwa. Te 13 potraw jest górną granicą. Ale według księcia J. O. Radziwiła, można spróbować wszystkich ryb, które są liczone jako jedno danie.

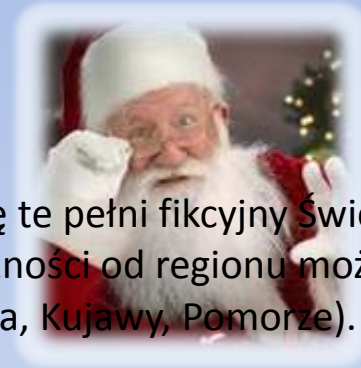
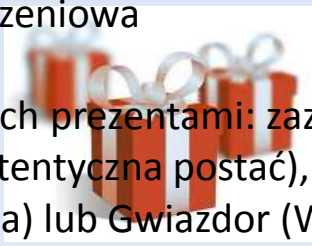
O północy w kościołach rozpoczyna się uroczysta msza zwana Pasterką. Następny dzień (25 grudnia) jest nazywany Bożym Narodzeniem, a 26 grudnia to w Polsce drugi dzień świąt obchodzony na pamiątkę św. Szczepana, pierwszego męczennika za wiarę chrześcijańską. Kolorem liturgicznym w okresie Bożego Narodzenia jest kolor biały.

W krajach o tradycji katolickiej, prawosławnej i protestanckiej pierwszy dzień Bożego Narodzenia jest dniem wolnym od pracy. W większości krajów (w tym w Polsce) wolny od pracy jest również drugi dzień Bożego Narodzenia (w Wielkiej Brytanii zwany Boxing Day).

Atrybuty Bożego Narodzenia

W Polsce w większości rodzin jest obchodzone jako święto gromadzące wielu krewnych. Typowymi atrybutami są:

- ❖ opłatek
- ❖ kolędy
- ❖ choinka, a często i szopka bożonarodzeniowa
- ❖ prezenty
- ❖ postać obdarowująca dzieci i dorosłych prezentami: zazwyczaj rolę tę pełni fikcyjny Święty Mikołaj (którego pierwowzorem była jednak autentyczna postać), ale w zależności od regionu może być to: Dzieciątko (Górny Śląsk), Aniołek (Galicja) lub Gwiazdor (Wielkopolska, Kujawy, Pomorze). Wśród Polaków na Kresach Wschodnich może być to także Dziadek Mróz.
- ❖ (pierwsza) gwiazdka
- ❖ karp
- ❖ Makówki
- ❖ barszcz z uszkami
- ❖ pierogi z grzybami
- ❖ piernik
- ❖ kutia
- ❖ moczka
- ❖ kompot z suszonych owoców (śliwki, jabłka, gruszki)

Gdy Śliczna Panna...

Wigilia Bożego Narodzenia

Wigilia Bożego Narodzenia (wieczera wigilijna, wieczór wigilijny, niekiedy także gwiazdka)(z łac. vigilia - czuwanie, straż) - w tradycji chrześcijańskiej dzień poprzedzający święto Bożego Narodzenia, kończący okres adwentu. Korzenie tego święta sięgają prawdopodobnie obchodów Saturnaliów w starożytnym Rzymie, gdzie chrześcijaństwo się rozwijało, lub nawet świętowania przesilenia zimowego w epoce kamiennej.

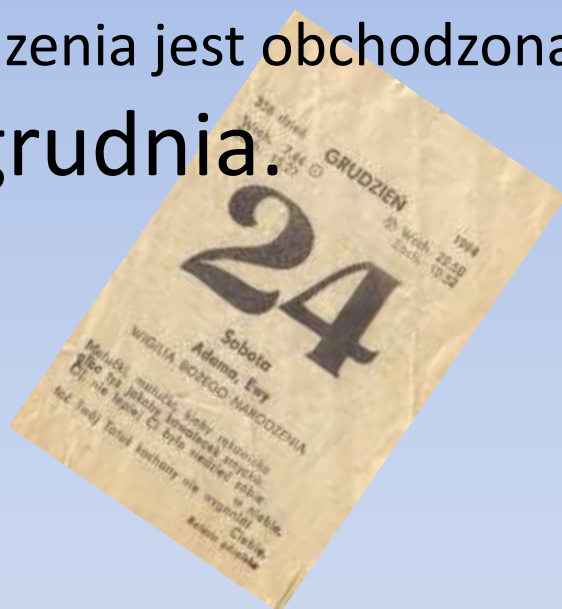
Uroczystą kolację tego dnia przyjęło nazywać się również wigilią. Zwana ona jest też wilią, postnikiem, bożym obiadem, po staropolsku Godami, a na wschodzie kutią (od głównej potrawy).

Daty obchodzenia Wigilii

W kościele Zachodu Wigilia Bożego

Narodzenia jest obchodzona –

24 grudnia.

W kościołach wschodnich:

greckokatolickim i prawosławnym 6 stycznia (w związku z postępowaniem się kalendarzem juliańskim), a w Kościele ormiańskim – **5 stycznia.**

Dzień wigilii Bożego Narodzenia bywał też przesuwany.

Według tradycji ludowej (wciąż żywej np. na [Kielecczyźnie](#)),

w latach, gdy 24 grudnia wypada w [niedziele](#) wigilia nie

mogła być obchodzona, ponieważ *niedziela nie przyjmuje*

[postu](#). W takim przypadku wieczerzę wigilijną urządzano już

w [sobotę](#), a Boże Narodzenie świętowało się przez trzy dni.

Przebieg

Tradycyjnie wieczerza wigilijna rozpoczyna się wraz z pierwszą gwiazdką na niebie. Jest to symboliczne nawiązanie do Gwiazdy Betlejemskiej, oznaczającej narodziny Jezusa, którą wg Biblii na wschodniej stronie nieba ujrzeli Trzej Królowie.

Kolację, w polskiej tradycji postną, rozpoczyna modlitwa i czytanie fragmentu Ewangelii wg św. Mateusza lub Łukasza dotyczącego narodzin Jezusa, a następnie łamanie się opłatkiem z równoczesnym składaniem sobie nawzajem życzeń.

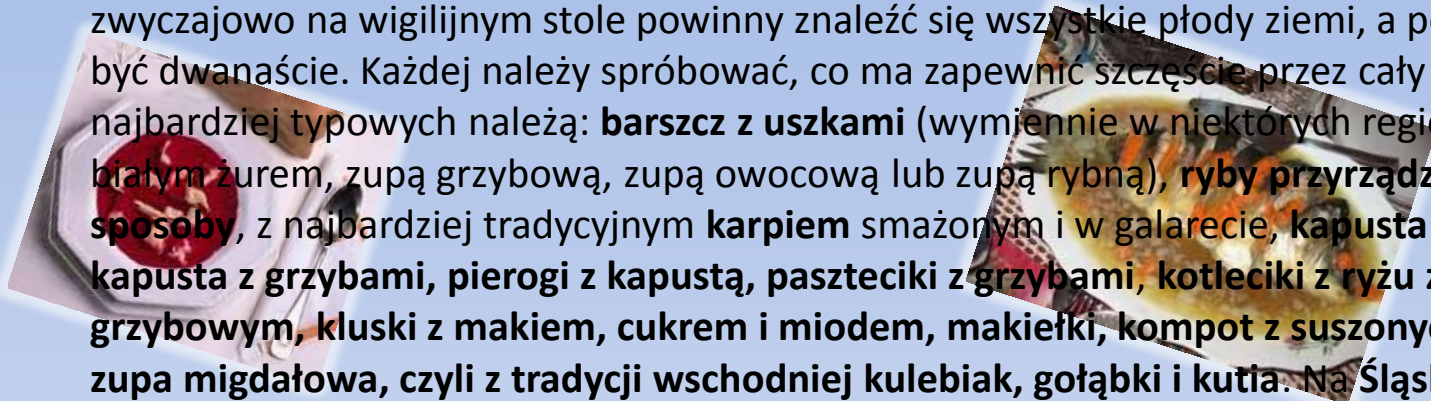
Na stole, przykrytym białym obrusem z wiązką sianka pod spodem, ustawia się jedno nakrycie więcej niż jest uczestników wieczerzy. Jest ono symbolicznie przeznaczone dla niezapowiedzianego gościa, natomiast dawniej dla ducha przodków.

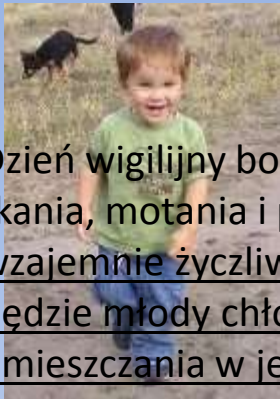
Zwyczaj stawiania dodatkowego nakrycia szczególnie upowszechnił się w XIX wieku. Miał wówczas patriotyczną wymowę - w wielu domach miejsce to symbolicznie było zarezerwowane dla członka rodziny przebywającego na zesłaniu na Syberii.

Potrawy wigilijne

W zależności od regionu i tradycji rodzinnych zestaw wigilijnych potraw jest różny, ale zwyczajowo na wigilijnym stole powinny znaleźć się wszystkie płody ziemi, a potraw powinno być dwanaście. Każdej należy spróbować, co ma zapewnić szczęście przez cały rok. Do najbardziej typowych należą: **barszcz z uszkami** (wymienne w niektórych regionach Polski z białym żurem, zupą grzybową, zupą owocową lub zupą rybną), **ryby przyrządzane na różne sposoby**, z najbardziej tradycyjnym **karpiem** smażonym i w galarecie, **kapusta z grochem**, **kapusta z grzybami**, **pierogi z kapustą**, **paszteciki z grzybami**, **kotleciki z ryżu z sosem grzybowym**, **kluski z makiem, cukrem i miodem**, **makiełki**, **kompot z suszonych owoców**, **zupa migdałowa**, czyli z tradycji wschodniej **kulebiak**, **gołąbki** i **kutia**. Na Śląsku potrawami wigilijnymi są także **moczka** i **makówki**. Zgodnie z polskim zwyczajem potrawy wigilijne powinny być postne, czyli bezmięsne i bez użycia tłuszczów zwierzęcych przy ich przygotowaniu. W liście pasterskim z 2003 roku dotyczącym przykazań kościelnych polscy biskupi zachęcają do zachowania tego zwyczaju, chociaż według obowiązujących przepisów kościelnych w wigilię Bożego Narodzenia nie obowiązuje wstrzemięźliwość od pokarmów mięsnych.

Inne zwyczaje wigilijne

Dzień wigilijny bogaty jest w **zwyczaje** posiadające magiczną moc. Jednym z nich był zakaz szycia, tkania, motania i przędzenia. Do dzisiaj przestrzega się, aby w Wigilię nie kłócić się i okazywać sobie wzajemnie życzliwość. Przetrwiał też przesąd, że jeśli w wigilijny poranek pierwszym gościem w domu będzie młody chłopiec, przyniesie to szczęśliwy rok. W małym stopniu przetrwała również tradycja umieszczania w jednym uszku w barszczu grosika, dla tego kto na niego trafił szykowało się szczęście przez najbliższy rok. Wszelkie zranienia oraz choroby w czasie świąt odbierane są jako zapowiedź kłopotów ze zdrowiem. Myśliwi tego dnia tradycyjnie udają się na polowanie, którego pomyślny wynik zapewni opiekę na cały rok patrona łowiectwa św. Huberta. Istnieje także przesąd aby spróbować każdej z dwunastu wigilijnych potraw aby nie zabrakło jej w następnym roku. Niektórzy pozostawiają w portfelu łuski z karpia, które mają przynieść szczęście.

Innym zwyczajem wieczoru wigilijnego jest **śpiewanie kolęd**. Często też **pod choinką są prezenty**, które przynosi dzieciątko, gwiazdka, Aniołek, Gwiazdor lub **Mikołaj**. Na Wschodzie w wigilię, przed wieczerzą, chadza się na groby bliskich.

Na wsi opłatek z wigilijnego stołu, a także potrawy, podawano bydłu i koniom, czasem nawet wprowadzając je do izby. A o północy gospodarz udawał się do obory, bo według tradycji zwierzęta mówiły wówczas ludzkim głosem.

Na wieczerzę wigilijną zapraszano nie tylko zwierzęta domowe, ale również leśne, w tym wilki. Rozrzucano dla nich przed domem pożywienie, aby nie podchodziły pod domostwo w nowym roku.

Obchody Wigilii w różnych krajach

Wigilia Świąt Bożego Narodzenia nie jest świętem ale w polskiej obyczajowości i tradycji jest, począwszy od uroczystej kolacji, dniem obchodzonym świątecznie i powszechnie uważanym za najbardziej rodzinny dzień w roku (w wielu krajach nie ma aż takiego znaczenia).

Podobnie jak w Polsce, Wigilię obchodzi się na Litwie, w Czechach i na Słowacji.

Nieznany poza Polską (z wyjątkiem Litwy) jest zwyczaj łamania się opłatkiem. W wielu krajach nie ma postu, ani pasterki, jak np. w Stanach Zjednoczonych, natomiast w Holandii pasterka jest jedyną mszą w roku, podczas której kościoły są pełne.

Pasterka, msza pasterska – uroczysta Msza święta odprawiana w nocy (najczęściej o północy) z 24 na 25 grudnia, pierwsza w Boże Narodzenie. Pasterka upamiętnia oczekiwanie i modlitwę pasterzy zmierzających do Betlejem. W Polsce jest jedną z najważniejszych świątecznych tradycji.

**DZIĘKUJĘ ZA
UWAGĘ!**

**Prezentacje wykonała
Agnieszka Szymczak kl III TL**